

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Кафедра міжнародних відносин та журналістики

Рада молодих учених

**ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії
науки ім. Г. М. Доброва НАН України»**

Рада молодих учених

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

**Комітет освіти, науки, молоді та спорту Громадської ради Київської
міської державної адміністрації**

**Комітет з питань суспільного розвитку та суспільно-владних
відносин при Міністерстві юстиції України**

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

**IV Всеукраїнська науково-практична
Інтернет-конференція
молодих учених та студентів**

м. Київ, Україна, 2 грудня 2024 р.

СЕКЦІЯ 4. ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МОМОТ Н. М.

к.філол.н., доцент,
завідувач кафедри міжнародних відносин та журналістики,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ

MomotNM@krok.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1054-4517>

Є. МАЛАНЮК ПРО КУЛЬТУРУ ЯК МЕНТАЛЬНУ ОЗНАКУ РОЗРІЗНЕННЯ НАРОДІВ

У листопаді 1953 року Євген Маланюк розпочав роботу над «Нарисами з історії нашої культури». Його ідеї заклали геокультурну дискусію навколо понять «культура» та «цивілізація». Автор розлого демонструє особливості цих номінацій – від дослівного перекладу з давніх мов, першопочаткового їх ужитку й до глобального розуміння процесів, які криються за цими поняттями. А отже, доходить висновку, що саме поняття «культура» несе у собі ознаки національні, ментальні, духовні, а отже, генетичні, що спричинюють розрізнення народів. Власні думки Маланюк підкріплює посиланням на розрізнення цих понять від О. Шпенглера. Разом з тим, у вітчизняній науці спирається на праці М. Данилевського, принагідно згадуючи Т. Шевченка поряд з тим філософом, вказуючи на їх особисте знайомство поміж собою та цікаве спілкування у Новопетровському укріпленні. Тому якраз цілісність думки Маланюка передбачає ужиток поняття «геокультура» України як сутнісної картини українського духовного світу.

За генетичною основою культури Маланюк подає географічну тяглість як одну з основоположних складових культури, бо політичні кордони – це величина змінна. Знову Маланюк посилається на Шевченка, вбачаючи у містерії «Великий льох» - власне у тому символі «Великого льоху», прообраз поняття та розуміння що таке «культура». Роздум автора над тим, «який задум

був у нього [Шевченка], яка думка корениться в самім наголовку цієї речі» [2, с. 10], варто доповнити нашими міркуваннями стосовно того. Перший безпосередній зв'язок вибору Шевченком специфічного жанру пов'язаний з поняттям «сакральне». Містерія донесла до сучасних поколінь космогонічні та світоглядні уявлення предків, їх життєву філософію, закони духовного буття. Вплив містерійно-образного матеріалу відчувався протягом багатьох історичних епох. Це були різноманітні форми і способи трансформацій. В основі середньовічної містерії лежала християнська ідея про дуалізм людської природи, де краща частка (за визначенням Платона) в результаті мала перемогти «гіршу». Шевченко у «Великому льоху» втілює головну містеріальну ідею: шлях до прозріння і духовного порятунку українців через усвідомлення гріховності свого життя і спокутування цих гріхів через обряд прощення, і, відповідно, знаходження нового, вищого змісту власного існування (пошук самого себе через труднощі, можливо, опосередковано, але має місце у творчості Шевченка загалом). Шевченкова містерія опирається на давні пласти релігійної поезії та філософії. Саме вони характерні для світогляду поета, який гармонійно поєднав у своїй творчості християнське начало з націософським. Біблія, зокрема Псалтир, як загальновизнаний канон наповнює творчість християнським змістом, а українська барокова традиція посилює націософську проблематику. Епіграфом до «Великого льоху» є Псалом 43 із Псалтиря. Псалом 43 являє собою розмисли з приводу пережитих сумних подій: єврейський народ, забутий Богом, отримав поразку від ворогів, відданий їм на пограбування і розсіювання серед народів. «Положи еси нас (поношение) соседом нашим, подражнение и поругание сущим окрест нас. Положи еси нас в притчу во языцех, покиванию главы в людех». Таке становище євреїв було під час війни Давида із сірійцями на півночі, коли на південні межі його держави нападали ідумеяни, які розграбували південні межі царства Іудейського, перебили багатьох євреїв і захопили в полон більшу кількість для продажу в рабство сусіднім народам (ідумеяни займалися работоргівлею). Євреї як раби не мали гуманного ставлення до себе, над ними глузились і знущались ті, хто

продавав їх і хто купував. Шевченко у містерії «Великий льох» вдається до осмислення української історії через призму Біблії як основи християнської філософії буття. Поет подає власне бачення тогочасної картини світу через синтез міфологічного, релігійного і філософського. Образний світ поеми-містерії «Великий льох» ніби закодований автором у щось таємниче, священне, сакральне. У межах сакрального на одному полюсі обов'язково має бути священне, на іншому – демонічне: за Шевченком, Україна – Московщина. Шевченко через самостійно організований сюжетний «обряд» хоче очистити Україну, кожна українську душу від гріхів. Проти світлого Божественного начала виступає темне і містичне зло. Отже, аналізуючи зв'язок роздумів Маланюка з «Великим льохом» Шевченка, вбачаємо розуміння тісного взаємозв'язку в понятті «культура» елементів сакрального, релігійного, прадавнього змісту, що передбачає не просто географічну мапу давнього світу, а більш глибоке, геокультурне формування давніх цивілізацій, присутнє місце серед яких займає Україна.

ВИСНОВОК. Маланюк у нарисах актуалізує доволі давню минувшину з погляду географічної мапи України, вказуючи на більшу тяглість до культури краєвидів, кліматичних особливостей, аніж політичні доміанти у суспільній свідомості. Конкретно національного культурного означення набувають природничі смуги як певні архетипи – ліс, лісостеп, степ та море. Такі геокультурні смуги супроводжуються з'явою інших прообразів – «дух степу», Дніпро тощо. Переконливо звучить висновок Маланюка про ті тверді орієнтири, що визначають доленосне географічне розміщення України та підкреслену європейську етнічність всупереч надуманої ідеології, - приналежність до кола античної культури Еллади. Він змушує конструктивно розглянути ці географічні кордони, закликаючи вдумуватись у це частіше і глибше, розуміючи з'яву української європейської нації: «Наша земля, отже, знаходилася в колу великої, в своїм універсалізмі, неперевершеної, властиво, єдиної культури, до якої належав старовинний світ і з якого частини, варіанту, витворилася геть пізніше західня культура, вся західня цивілізація сучасна і все

те, що нині називаємо європейською культурою» [2, с. 12]. Спираючись на міркування історика В. Антоновича, Маланюк вдало зазначає такий універсалізм як глибину та закоріненість у нашій підсвідомості, в інервації. Він вдається до важливих державницьких, ідеологічно вагомих висновків: «В період античної грецької колонізації наша земля грала ролю такого ж постачателя збіжжя для тодішнього світу Еллади, як в ХІХ ст. – для Західньої Європи» [2, с. 13]. Прямий зв'язок стратегічних світових питань відображається у хліборобській культурі України – від фольклору до теми землі та села у творах ХІХ-ХХ ст. Змінюються номінації, та незмінним залишається автохонне населення, що представляє Українську державу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маланюк Є. Книга спостережень. Київ: Атіка. 1995. 235 с.
2. Маланюк. Є. Нариси з історії нашої культури. Нью-Йорк: ООЧСУ та СУМА. 1954. 80 с.
3. Нога М.А. Творчість Євгена Маланюка: етноментальний аспект. URL: http://odrozenie.org.ua/2003-6/konf/04_2005/noga.pdf (Дата звернення 08.11.2023).